

„Nu ne-am saturat de Romania, ci de relele si viciile care o distrug”

Ioan Sebastian Buhai, unul dintre creierele tinere pe care Romania le-a pierdut prin proasta gestionare a domeniului cercetarii stiintifice din Romania, vorbeste, la numai 25 de ani, dar cu o vasta experienta, cu reporterul RGN despre viitorul cercetarii din Romania, despre posibilitatea unui "brain-gain" pentru tara noastra, dar si despre sistemul corupt din Romania, sau despre conditiile absurde de aici.

RGN: Cand ati plecat din Romania si de ce?

Am plecat in toamna lui 1998, dupa terminarea Liceului de Informatica "Tiberiu Popoviciu" din Cluj, cu o bursa completa obtinuta in urma unei selectii din toata Europa Centrala si de Est, la University College Utrecht (UCU), nou infiintatul departament international al Universitatii din Utrecht. Am plecat pentru ca UCU era o institutie extrem de prestigioasa (se vorbea despre el ca despre Oxford-ul Olandei sau Harvard-ul Europei) si confirma asta si in prezent, pentru ca imi place competitia la nivel international si sunt capabil sa ii fac fata, pentru ca programele UCU erau la o calitate net superioara oricaror programe oferite in facultatile noastre, pe orice domeniu, pentru ca, in fine, am dorit sa vad eu insumi care e realitatea de "dincolo", din "vest", despre care, chiar si in 1998, la noi nu se stiau prea multe si predominau speculatiile si stereotipurile.

RGN: Dati-ne cateva detalii despre parcursul carierei dvs.

In 2001 am terminat UCU cu doua licente (bachelors), ambele cum laude, una in Stiinte, cu focus pe Fizica Teoretica si Matematica si una in Stiinte Sociale, cu focus pe Economie, Drept si Stiinte Politice. Avantajul acestui program cuprinzator la nivel de bachelor, identic celor din universitatile anglo-saxone de prestigiu mondial (Cambridge, Oxford) este ca te poti orienta, poti experimenta, poti vedea clar ceea ce iti place si pentru ce esti cel mai bine pregatit. Pasiunea mea primara a fost intotdeauna matematica si stiintele naturale (fizica, chimia), dar mi-a placut intotdeauna si filozofia, literatura, lingvistica si mai tarziu, economia, stiintele politice si dreptul, deci nu as fi acceptat sa ma inrolez direct dupa liceu intr-un program extrem de specific, cu o perspectiva unilaterala. La UCU am avut ocazia sa iau cursurile unor profesori de reputatie mondiala in multe din aceste discipline. Bineinteles exista si specializare, nimic nu e tratat superficial: daca vrei o disciplina vei munci zi si noapte sa o aprofundezi: de multe ori aceste lucruri suna straniu pentru studentul roman din tara care se pregateste pentru examene doar in sesiune si in rest lucreaza full-time pentru a se intretine (in cazurile pozitive) sau il intalnesti in fiecare zi/noapte in barurile/pub-urile/discotecile orasului unde iti poate articula doua cuvinte atat cat sa arate ca e totusi un homo sapiens. La noi educatia este inca privita doar ca si consumatie (sau ceva pe langa munca) si mai putin ca investitie, in timp ce in alte parti e in primul rand investie, cu toate ca, desigur, daca faci ceva ce nu iti place nu poti realiza nimic, deci placerea consumatiei (ex. viata de student cu toate dimensiunile ei) trebuie sa fie si ea prezenta. Dupa terminarea University College Utrecht am aplicat la cele mai bune institutii din Europa, din domeniile mele de interes, am fost acceptat de toate, dar mai ales, am fost acceptat la Tinbergen Institute, care este institutul de studii postuniversitare si cercetare in economie/econometrie format din universitatile : University of Amsterdam, Erasmus University of Rotterdam, Free University of Amsterdam. Aici am terminat un master de cercetare in economie/econometrie aici (Master of Philosophy in Economics) si am aplicat tot aici pentru un doctorat in economie. In acest moment sunt in ultimul an de doctorat pe domeniul economia muncii/ microeconomiei (labour economics/microeconomics), afiliat la Erasmus University Rotterdam si la Tinbergen Institute. Acesta este mediul pe care orice cercetator stiintific, orice om de stiinta ar vrea sa il aiba, un mediu in care poti invata si te poti dezvolta, poti sa incerci acea perfectionare continua. In paralel cu activitatea academica am fost implicat in diverse organizatii studentesti, organizatii neguvernamentale etc. Voi aminti in acest sens doar faptul ca in prezent sunt presedintele consiliului doctoranzilor din Tinbergen Institute, un consiliu format din 6 persoane alese prin vot direct, si reprezentand interesele celor aproximativ 150 de doctoranzi si masteranzi in economie si econometrie din aceasta institutie. Am castigat si ceva experienta de munca, de ex. ca student la universitate si ca masterand am lucrat part-time in diverse job-uri, de la programator sau web-designer in cateva firme din Olanda la asistent universitar in cercetare.

RGN: Dl. Profesor Popentiu-Vlădescu spunea la Sinaia "Nu ne condamnați prea tare pentru că am plecat din țară". Simțiți că va condamna cineva aici în țară pentru asta?

Cred că întrebarea este foarte oportună. Și are mai multe răspunsuri posibile sau cel puțin un răspuns pe mai multe niveluri. În primul rând eu nu am plecat din țară cu gând să raman în afara permanent. Niciodată nu am renunțat la ideea că la un moment dat mă voi întoarce. Nu am plecat cu gând să obțin o altă cetățenie și nu mi-am schimbat acest gând,

nu am plecat sa emigreze permanent si asa mai departe. Romania a ramas in sufletul meu si nu am sa o inlocuiesc niciodata, nu am cum sa o inlocuiesc. De fapt in fiecare an ma intorc in Romania de cate ori pot, in medie de 2-3 ori. Voi indrazni acum sa generalizez si sa spun ca, dupa parerea mea, majoritatea celor care au plecat nu si-au propus sa emigreze permanent. Din pacate pe moment in Romania esti legat de maini si de picioare, aripile iti sunt taiate, nu poti trai si nu poti visa fara sa te inregimentezi intr-o grupare politica sau in alta, fara sa fii nevoit sa respecti niste oameni care nu merita absolut nici un respect, fara sa fii parte a unui sistem corupt care nu promoveaza valoarea si nu are nici un interes sa o faca. De aceea consider ca din afara tarii se pot face mult mai multe pentru Romania decat din interior, contrar multor altor opinii. De aceea unul dintre raspunsuri este ca nu putem fi condamnati, pentru ca nu avem pentru ce sa fim condamnati, pentru ca din afara noi credem ca putem si ca vom ajuta tara mai mult decat ar face-o oricine din interior. Rolul diasporei romanesti, temporare sau permanente, inca nu a fost definit si istoria din acest punct de vedere inca nu a fost scrisa. Am mai zis asta si anterior, noi doar ce ne incalziram. Sa vedeti ce bine vom dansa cand discoteca va fi in toi. Vor vedea acesti veleitari care au ajuns in posturi cheie in Romania prin cai numai de ei stiute, cine sunt "scursurile societatii", "lumpenii", "cretinii", "retardatii" romani din afara Romaniei. Cum ziceam, intrebarea dumneavoastra cere si un al doilea raspuns. Intr-adevar, multi dintre cunoscutii nostri ramasi in tara ne invinuesc pentru faptul ca am plecat, ca am pierdut contactul cu "realitatea cruda" din tara, si ca acum venim uneori cu solutii care nu sunt adaptate mediului intern. Ca suntem caposi si ca nu vedem ca exista o diferenta ca de la cer la pamant intre realitatea de acasa si ceea ce pentru romanul autohton este idealul din afara. Trebuie sa le dau partial dreptate. Doar partial, insa. Toti putem invata unii de la altii, tocmai de aceasta trebuie sa existe un dialog, trebuie sa comunicam, sa colaboram. Eu pastrez legatura permanenta cu multi romani aflati in Romania, oameni extraordinari care au ramas acolo in ciuda conditiilor absurde, oameni care incearca imposibilul. Ei bine, cu acesti oameni care cunosc perfect realitatea interna colaboram si vom colabora si toti cei care vor sa ni se alature sunt bineveniti sa o faca. Experienta noastra de dincolo si experienta lor acasa, coroborate, vor realiza mai multe decat orice altceva: nu venim nici noi cu idei imposibile de implementat pe moment in tara, dar adaptam unele masuri absolut necesare pentru a urni tara asta din loc, pentru a scapa de mediocritatile care s-au decis sa profite de pe urma ei cat se poate. Nu ne condamnati pentru ca am plecat din tara, intelegeti-ne. Colaborati cu noi. Folositi-ne. Noi suntem pregatiti sa aducem contributia noastra. Noi nu ne-am saturat de Romania, contrar ineptiilor enuntate de altii, si nu ne vom satura niciodata de Romania. Ne-am saturat de relele si viciile care o distrug, de indiferenta si ignoranta care o macina, de lehamitea si letargia in care multi dintre cei ce ar putea sa faca ceva, s-au scufundat, lasandu-i pe cei incapabili sa decida destinele lor.

RGN: Credeti ca se vor intoarce vreodata tinerii cercetatori in Romania? Acest Program National schitat la Sinaia are vreo sansa reala?

Inainte de a raspunde la aceasta intrebare as vrea sa spun ca am intalnit la Sinaia niste oameni extraordinari. Castigul principal al acestei conferinte organizate de Institutul Cultural Roman a fost de fapt facilitarea acestei intalniri dintre cercetatorii romani din Romania si cei din strainatate, dintre cercetatorii romani, in general, si o parte a mass-mediei, acea parte infima care este cu adevarat interesata de problemele majore din tara asta etc. Cu multi dintre acesti oameni voi pastra legatura si vom incerca impreuna sa concretizam multe din cele discutate la conferinta de la Sinaia si multe altele. In ceea ce priveste raspunsul la intrebarea dumneavoastra, as remarca urmatoarele. Tinerii cercetatori cu adevarat performanti se vor intoarce atunci cand conditiile pe care le vor avea in tara vor fi competitive cu cele de dincolo. Judecati si dumneavoastra cam cand se va intampla asta. Cata vreme ni se cere noua sa ne sacrificam si sa venim sa facem "cercetare" aici cu o bursa lunara de 150-300 de dolari, cu un statut social inferior personalului de serviciu din institutiile publice, cu obligatia de a lauda si de a aplauda ineptiile si aberatiile celor care ar ramane in pozitii cheie ale cercetarii stiintifice, eu consider ca suntem mai mult decat insultati. Am vorbit pana acum de intoarcerea permanenta, de repatriere. Desigur, si facand o legatura cu raspunsul meu la intrebarea precedenta, reveniri temporare si colaborari intre noi, cei din afara, si specialistii romani din Romania, nu sunt excluse. De fapt aici vad eu inceputul procesului de reforma. Multe tari care au si avut mari probleme cu brain-drain-ul au luat astfel de masuri. Intrevad niste centre de excelenta in care specialisti romani activand in tara, experti romani din strainatate, dar chiar si specialisti straini, ar putea activa temporar, pe perioade de timp limitate, in Romania. Aceste centre de excelenta ar fi finantate in mare parte din fonduri externe, sponsorizari sau granturi la nivel EU sau USA, pentru ca daca ii asteptam pe guvernantii nostri sa faca ceva cred ca vom astepta mult si bine. Astfel o forma de cercetare stiintifica alternativa ar lua fiinta, o cercetare stiintifica de excelenta, in care doar cei mai buni vor fi admisi si promovati. In scurt timp, prin rezultatele stiintifice obtinute, am confirma cine suntem si chiar daca nu vom fi recunoscuti de sistemul intern vom fi recunoscuti ca exponentii cercetarii romanesti de catre mediul stiintific international. Despre acest plan national schitat la Sinaia. Opinia mea este ca a avut un scop mai mult declarativ si prea putin concret. Ma refer la planul redactat de Institutul Cultural Roman in care s-a decis incorporarea mai multor "principii" prezente si in alte comunicari. In acelasi timp si metoda de implementare aleasa, de a incerca sa convingem pe unul sau pe altul din factorii de decizie, care ar fi mai binevoitori si ar dori sa sustina demersurile noastre mai departe, etc, mi se pare prost-aleasa. Doar in momentul in care totul se va face pe fata, deschis, cand va fi un protest colectiv impotriva mediocritatii si indiferentei vom realiza cu adevarat ceva. E momentul ca adevaratele elite sa se uneasca si sa ceara ceea ce li se cuvine. E momentul ca ceilalti sa se dea la o parte sau sa fie dati la o parte. Doar cand elitele adevarate (in cazul acesta vorbind de cercetarea stiintifica) vor ajunge sa decida masuri care vor afecta cercetarea stiintifica abia atunci lucrurile se vor misca in directia dorita. Asta nu inseamna ca acest plan nu se poate modifica, extinde, elabora, pentru a include si niste propuneri concrete, decisive, clare. Eu consider ca acest plan a fost doar o schita, un inceput, un sumar. Esential e sa nu ramana la stadiul de schita, inceput,

sumar...

RGN: Daca lucrurile vor incepe sa se schimbe aici, care ar fi argumentul hotarator pentru intoarcerea dumneavoastra?

Depinde ce intelegeti dumneavoastra prin schimbare. O schimbare in care mie sau altora ni se ofera un post de secretar de stat sau consilier ministerial, cica pe baza de merit (in realitate pentru a mai cumpara un protestatar, pentru a mai inchide o gura care nu tace), in timp ce sistemul ramane ramane obtuz, ermetic, gerontocratic, declarat impotriva promovarii pe baza de merit, nu este o "schimbare". S-au practicat si se practica astfel de schimbari si unii cad usor in plasa, chiar dintre cei tineri si mai rasariti. Schimbarea pe care eu si altii o asteptam este acceptarea competitiei, acceptarea superioritatii valorii, acceptarea faptului ca un tanar cercetator la 30 de ani poate fi mai bun decat 100 de gerontocrati la un loc, care se tarasc prin sistemul academic si cel al cercetarii prin posturi de conducere atribuite pe viata, si din cauza lor regresam in loc sa progresam. Argumentul hotarator ar fi deci faptul ca vin sa fac ceea ce imi place sa fac, adica cercetare stiintifica, ca fac cercetare stiintifica la nivelul pe care il doresc, ca nu sunt nevoit sa mai fac si altele pentru a supravietui (de la a munci la negru pentru vreo firma privata pana la a deveni membru de partid in vreun partid din haosul politic al Romaniei), ca meritul este recunoscut drept merit si rasplatit la valoarea lui reala si prostia recunoscuta drept prostie si penalizata ca atare.

RGN: Presedintele Iliescu spunea in discursul sustinut in prima zi a Conferintei de la Sinaia ca nu i se pare corect ca tinerii cercetatori romani care se intorc in tara sa beneficieze de conditii superioare celor din Romania? Cum comentati?

Din toata alocutiunea domnului Presedinte, acest punct de vedere este poate singurul verosimil (punandu-l in contextul in care a fost spus se incadreaza tot in genul remarcilor aberante)- si am fost cat de poate de diplomat la aceasta apreciere. Sunt absolut in favoarea ridicarii standardului in ceea ce priveste conditiile de cercetare in general, si nu doar prin facilitati acordate celor ce vor sa se intoarca. Sunt absolut in favoarea unei competitii centralizate in care cei mai buni dintre cei buni ajung pe cele mai bune locuri iar ceilalti in functie de rezultate pe urmatoarele pozitii. Pana la urma cercetarea stiintifica este si va fi intotdeauna un domeniu pentru cei alesi, nu oricine poate face cercetare stiintifica. Indirect insa, e o utopie sa credem ca daca intr-adevar cei mai buni dintre cei buni dintre romanii aflati in prezent in institute de renume mondial in afara tarii (atentie, am zis "cei mai buni dintre cei buni") ar participa la aceste competitii, ar fi depasiti de cei care au activat toata viata lor in tara. Sa fim corecti, obiectivi, dar realisti. Dar inca o data: nu sunt de acord sa se faca vreo discriminare pozitiva sau negativa pentru cei care se intorc. Sunt de acord ca totul se va valorifica pe baza meritului, cum de fapt se intampla peste tot.

RGN: Unde vedeti peste zece ani cercetarea din Romania?

Exista doua posibilitati pe care le intrevad pentru viitorul cercetarii stiintifice romanesti. In prima varianta, politica cercetarii stiintifice de la noi va continua in acelasi fel cum a facut-o si pana acum: distrugerea cercetarii stiintifice. Nu 10 ani, mai putin de 5 ani vor fi necesari pentru a eradica complet tot ce a mai ramas din cercetarea stiintifica de excelenta care se practica altadata la noi. Toti oamenii de stiinta si cercetatorii stiintifici vor fi parasit deja Romania, iar tara se va fi scufundat pentru totdeauna in negurile prostiei. Cea de-a doua varianta este cea optimista: cea in care noi toti, cercetatori romani din tara si din fara, NE VOM IMPLICA DIRECT, ACUM, in stoparea fenomenului de eradicare a cercetarii stiintifice romanesti si in sprijinirea acesteia, chiar daca aceasta va fi impotriva vointei factorilor de decizie. Cercetarea romaneasca in acest caz va inflori si va ajunge sa fie ceea ce are tot potentialul sa fie, in chiar mai putin de 10 ani. Asta pentru ca un cercetator stiintific adevarat are cap cat sute de mediocritati de teapa celor care trag in prezent sforile in tara asta si toti stiu asta, singura cerinta este sa fie separat indeajuns sa iasa din turnul sau de fildes si sa spuna "gata, v-ati facut de cap destul, e timpul sa o luati la goana si asta, cat mai puteti".

RGN: Din cati cercetatori tineri activeaza acum in strainatate, in aceiasi zece ani cati credeti ca se vor intoarce?

Depinde de cele doua variante de mai sus. In cazul variantei pozitive, eu estimez un "brain gain" major deja, si atentie, concretizat nu doar in intoarcerea multor creiere romanesti, dar si, ceea ce ar fi prima data dupa multi ani, in venirea in tara noastra a unor specialisti straini, care ar dori sa faca cercetare in Romania si ar contribui la ridicarea nivelului cercetarii romanesti.